

PETER CASTENMILLER

Innovatie in het raadswerk

In VNG Magazine van maart 2012 rapporteerde ik over een onderzoek onder raadsleden.¹ In de bijdrage stond het voornemen om de omvang van gemeenteraden te verkleinen centraal. Op dat moment was dat een actuele discussie omdat de minister van BZK aanstalten maakte invulling te geven aan dit onderdeel van het programma van het toenmalige kabinet Rutte. Gezien de actualiteit werd vooral aandacht besteed aan de weerstand onder de raadsleden tegen dit voornemen, met als fijne nuance dat raadsleden die lid waren van de toenmalige regeringspartijen zich iets minder negatief toonden. Als uitsmijter beoordeelde een substantieel aantal raadsleden (maar overigens lang geen meerderheid) het monisme als een prettiger systeem om in te functioneren.

Voor een artikel in een nieuwsmagazine waren dit allemaal leuke, maar toch ook enigszins gefragmenteerde bevindingen. Gekissebis over de omvang van gemeenteraden dient geplaatst te worden in een algemenere discussie over raadsleden en raadswerk. Het onderzoek bevat ook over die kwesties veel materiaal.

In deze bijdrage ga ik nader in op de manier waarop raadsleden tegen hun functioneren aankijken, in de context van weerkerende discussies over tijdsbesteding, werkdruk en veranderingen in het raadswerk. Daarbij maak ik gebruik van de enquêtegegevens uit het voorjaar van 2012. Uiteindelijk zal ik afsluiten met enkele bespiegelingen over de, wat mij betreft, toch wat zorgelijke situatie rond het raadswerk.

Ambt van raadslid

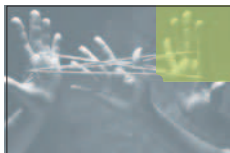
Al vele decennia lang wordt enigszins meewarig en verontrust gekeken naar de positie van het raadslid.² Het ambt is immers zo ingericht dat louter mensen die actief zijn in de lokale gemeenschap invulling mogen geven aan het lokale bestuur. Daarom is het essentieel dat raadsleden geworteld blijven in de lokale gemeenschap en geen 'fulltime-politicus' worden. Ze krijgen dan ook geen salaris, maar louter een vergoeding voor de geïnvesteerde tijd. Nu mag dit gelden als een tot ver in de twintigste eeuw werkbaar concept, het is ook wel duidelijk waar dit gaat wringen. Zowel omvang als taken van gemeenten zijn sinds de invoering van de Gemeentewet van 1851 explosief toegenomen. De verantwoordelijkheden van raadsleden evenzeer. Tegelijkertijd is de ietwat archaïsche bepaling³ van aantal raadsleden per gemeentegrootte al die jaren ongewijzigd gebleven.

De zorgen over de tijd die raadsleden beschikbaar hebben om goed invulling te geven aan hun ambt werden aan het einde van de twintigste eeuw groter. Een baaiend aan zorgen over het algehele functioneren van het lokale bestuur kwam samen in het advies van Staatscommissie Elzinga. Ook in de uitgebreide rapportage van deze Staatscommissie wordt gesteld dat de positie van het raadslid onder druk staat. Gesuggereerd wordt dat 'de raad zijn bovenmatige bestuurlijke pretenties moet laten varen'. Daardoor zou meer ruimte komen voor het versterken van de volksvertegenwoordigende functie.⁴

De adviezen van de Staatscommissie werden kort na publicatie ook daadwerkelijk doorgevoerd. Voor de armslag van raadsleden was onder meer relevant dat wethouders 'uit de raad' werden gehaald. Daardoor kwam een veel duidelijker scheiding tussen de taken en verantwoordelijkheden van raadsleden enerzijds en wethouders anderzijds. Om raadsleden beter in een positie te brengen hun (nieuwe) taken waar te maken, kregen ze aparte ondersteuning, in de vorm van een griffie of griffier. Bovendien werden hun controlerende verantwoordelijkheden versterkt door het verplicht stellen van een lokale rekenkamer. In de hitte van de vele veranderingen die in korte tijd moesten plaatsvinden, werd besloten geen pogingen te doen om de omvang van de raad aan te passen. Dat had goed gekund, omdat immers wethouders nu een aparte groep werden, terwijl de positie van de voormalige raadsleden/wethouders volledig kon worden ingevuld door nieuwe raadsleden.⁵

Ondanks de betere ondersteuning van raadsleden en de feitelijke 'uitbreiding' van de omvang van de raad, staken kort na de invoering van het dualisme de zorgen over de beperkte (tijds-)mogelijkheden van raadsleden snel weer de kop op.⁶ Immers, in deze nieuwe eeuw zijn de taken en bevoegdheden van het gemeentebestuur door diverse decentralisaties fors toegenomen, en daarmee ook de verantwoordelijkheid van de raad. Raadsleden krijgen bovendien in steeds sterkere mate te maken met zelfbewustere, assertievere en beter geïnformeerde burgers,⁷ hetgeen veel vraagt aan zorgvuldige investeringen in burgercontacten. Verder zorgen electorale trends voor een afnemende omvang van fracties, zodat het verdelen van taken binnen een fractie er niet makkelijker op wordt.

In opdracht van de VNG boog een commissie zich een kleine vijf jaar geleden over het probleem van de toenemende tijdsbelasting van raadsleden. Deze commissie (kortweg aangeduid als de Commissie Aarts) beveelt vooral andere prioriteitsstelling voor raadsleden aan, andere vergadervormen en een betere ondersteuning.⁸ Als de aanbevelingen zouden worden opgevolgd, veronderstelt deze commissie dat raadsleden 'gewoon' hun werk kunnen blijven doen. In een commentaar op deze veronderstelling stelde ik enkele jaren terug dat het een tekortkoming in de visie van de commissie is dat ze niet een bescheidener rol van de gemeenteraad hebben overwogen.⁹ Anders gezegd, in plaats van de tijds-

problemen van raadsleden op te lossen met meer ondersteuning, training en effectiever vergaderen, zou ook een verlaging van de ambities van de raad, waar de Staatscommissie eveneens al voor pleitte, een bijdrage kunnen leveren.

Makkelijke bezuiniging

Een inkrimping van de raad lijkt vanwege een uitblijvende ‘dualismecorrectie’ eigenlijk niet onredelijk. In combinatie met het benadrukken dat gemeenteraden zich meer zouden moeten concentreren op hoofdlijnen, wordt een voorstel om de gemeenteraden te verkleinen denkbaar. Maar dat is het niet alleen, het is natuurlijk ook in deze tijden van financiële schaarste, een makkelijke bezuiniging. En daar blijft het niet bij, verkleining van de raden heeft allerlei andere prettige bijkomstigheden. Veelgehoord is de veronderstelling dat het animo voor dit ambt afneemt. Beperking van het aantal raadsleden betekent dat minder kandidaten hoeven te worden geworven.

Als er minder zetels zijn, gaat het meer moeite kosten om gekozen te worden. Daarmee zal de versplintering van raden, met alle gevolgen van extra spreektijd, langere vergaderingen, en meer te behandelen voorstellen kunnen worden tegengegaan.

In dat licht is de inkrimping geen vreemd voorstel. Het voelt echter wel als volstrekt onnatuurlijk. Er is een probleem met de tijdsbesteding van raadsleden en ter leniging van dit probleem, zou je met minder raadsleden verder moeten gaan. Geen wonder dat het voorstel op weinig sympathie van de huidige raadsleden kon rekenen. Bovendien, niets menselijks is ook raadsleden vreemd; zij realiseerden zich terdege dat verkleining van de raad hun kansen op herverkiezing aanzienlijk zouden laten afnemen.

In deze context ontstond het onderzoek naar de opvattingen van raadsleden over de voorgenomen afname van de raad. Zoals gezegd, er werd een brede invalshoek gekozen. Met het oog op de analyse en aanbevelingen van Commissie Aarts is veel aandacht besteed aan de beoordeling door de raadsleden zelf van hun dagelijks functioneren. Deze zijn in het onderzoek verweven met mogelijke oplossingen voor een problematische tijdsbesteding, waarvan de verkleining van de raad er slechts één is. Alle raadsleden werden via e-mail op de vragenlijst geattendeerd, en konden die digitaal invullen. Dit resulteerde in een ongekend hoge respons van meer dan 60 procent van alle raadsleden.¹⁰ Alleen al gezien de omvang van deze groep hoeft er nauwelijks twijfel te zijn dat het gaat om een representatieve steekproef.¹¹

‘Tijd en raad’

Vooraf zij duidelijk gesteld; het is niet mogelijk een waardeoordeel uit te spreken over de tijdsbesteding van raadsleden. Democratie mag wat kosten, zowel als het gaat om tijd als geld. Overhaaste en slecht onderbouwde beslissingen kunnen immers veel maatschappelijke schade aanrichten. Daarnaast is het

toch wat vreemd als raadsleden bij elk voorstel het direct met elkaar eens zijn. Immers, als er geen verschillen en tegenstellingen bestaan, valt de ratio onder verkiezingen weg. Dan hebben de burgers niets meer te kiezen. Tijdens vergaderingen mogen de raadsleden elkaar tegenspreken, dwarsliggen en zelfs, zolang het maar om de inhoud gaat, ruzie maken.

In het onderzoek is daarom geïnformeerd naar de opvattingen die de raadsleden zelf hebben over de waarde van hun inspanningen, en waar zij verbeteringen zien.

Hun opvattingen liegen er niet om. Zo vindt een ruime meerderheid dat er in de raadsbijeenkomsten te veel tijd wordt besteed aan bijzaken en details (71 procent). Eveneens vindt een ruime meerderheid (62 procent) dat er te weinig tijd is voor contact met burgers.

Er zijn twee vragen die direct informeren naar de 'eigen gevoelens' van de raadsleden over het tijdsbeslag dat het ambt vraagt. Deze luiden als volgt:

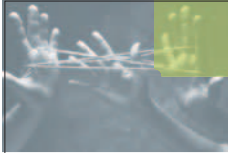
- het raadswerk vraagt om een veel grotere tijdsinspanning dan ik vooraf had verwacht;
- als ik geweten had dat mijn functie als raadslid zoveel tijd zou kosten, zou ik er nooit aan zijn begonnen.

Op beide vragen konden de raadsleden aangeven of zij het 'helemaal eens' zijn met de uitspraak, of ze het er 'een beetje' mee eens zijn, of ze er 'een beetje mee oneens' zijn, of dat ze het 'helemaal oneens' zijn.

Duidelijk is dat de tweede uitspraak eigenlijk 'de overtreffende trap' is van de eerste uitspraak. De eerste uitspraak vraagt naar de gevoelens over de tijdsinspanning ('veel groter dan verwacht'), bij de tweede uitspraak kunnen de raadsleden een consequentie verbinden aan het gevoel dat het raadslidmaatschap wel heel erg veel tijd kost. Gezien deze verwevenheid is het niet vreemd dat de beantwoording van beide vragen ook een grote samenhang vertoont.¹² Dat biedt de mogelijkheid om beide vragen in de analyse samen te voegen.

Er blijkt sprake van een groep van 13 procent die structureel ontevreden is over de tijd die het raadswerk kost. Aan het andere uiterste staat een groep van 29 procent die blijkbaar geen enkel probleem heeft met de tijdsinvestering voor het raadswerk.¹³ Anders gezegd, de groep raadsleden die serieuze problemen ervaren met de benodigde tijd voor het raadswerk is toch vrij beperkt.

Het blijkt dat ontevredenheid over de tijdsbesteding iets sterker is bij raadsleden die bezig zijn met hun eerste of tweede raadsperiode.¹⁴ Raadsleden in kleinere gemeenten – en daardoor met een kleinere raad – zijn ook oververtegenwoordigd in de groep die problemen heeft met de tijdsbesteding, net als raadsleden van lokale partijen. Verder zijn raadsleden in kleinere fracties eerder ontevreden over de tijdsbesteding. Het spreekt voor zich dat deze achtergrondkenmerken ook de nodige samenhang zullen vertonen. Kleinere gemeenten hebben een kleinere raad en daardoor ook kleinere fracties.¹⁵

Vrouwelijke raadsleden zijn net iets minder tevreden over de tijdsbesteding. Verder zijn de allerjongste raadsleden, tot 25 jaar, het minst ontevreden over de tijdsbesteding. Op het eerste gezicht komt dat als een verrassing. Bij nader inzien gaat het vermoedelijk om een (overigens heel kleine¹⁶) groep die heel bewust heeft gekozen voor het raadswerk. Buiten een opleiding of een eerste baan voelen zij vermoedelijk ook relatief weinig druk op de beschikbare tijd. Maar ook raadsleden tot 40 jaar zijn minder negatief over de tijd die het raadswerk kost. Naarmate de leeftijd stijgt, rapporteren raadsleden eerder ontevredenheid over de tijdsinvesteringen.

Verwachte effect

De enquête bevatte een vraag naar het verwachte effect van een kleinere raad op het functioneren. Het meest werd aangekruist dat de representativiteit van de raad zou afnemen (61 procent van de raadsleden), gevolgd door de verwachting dat de vergadertijd zou afnemen (39 procent van de raadsleden is deze mening toegedaan) en als laatste dat de kwaliteit van de raad zou toenemen (30 procent). Naast deze vooraf in de vragenlijst al onderscheiden antwoordcategorieën, konden raadsleden zelf ook aangeven welke gevolgen zij verwachtten. Dominant in de aanvullende opmerkingen is de vrees dat een kleinere raad minder een afspiegeling van de bevolking zal zijn, waardoor de 'kloof' tussen kiezers en gekozenen zal toenemen. In het bijzonder wordt in ruime mate verwacht dat een verkleining van de raad ten koste zal gaan van de contacten met de burgers. Deze enige 'open' vraag wordt ook enthousiast aangegrepen om veel onvrede te spuien; over de beperkte mogelijkheden en invloed, over het harde werken en over de geringe resultaten. Woorden als 'moeilijk' en 'zwaar' om de situatie te typeren zijn niet van de lucht. Meer dan eens wordt verzucht dat als door de afslanking de versplintering afneemt, dit een positieve ontwikkeling zou zijn. Bovendien spreekt menig raadslid de hoop uit dat als de afslanking van de raad doorgang vindt, juist die raadsleden zullen afvallen die in de huidige praktijk toch al niets toevoegen aan het debat en de besluitvorming.

De tijdsbesteding staat naar de mening van raadsleden onder druk. Een verkleining van de raad zal huns inziens de druk doen toenemen, hoewel ze zich er tegelijkertijd op 'verheugen' dat het aantal fracties en het aantal 'dwaallichten' in de raad zal afnemen.

Er is een aantal concrete maatregelen aan de raadsleden voorgelegd die de tijdsdruk kan verminderen. Het meest populaire antwoord is dat de mogelijkheden voor fractieondersteuning zouden moeten worden versterkt. Van de raadsleden is 85 procent hier voorstander van. Ook willen ze wel in grote meerderheid overwegen zich meer te beperken tot hoofdlijnen (80 procent). Versterken van de ondersteuning door de griffie is eveneens populair (78 procent). Dan volgen op enige afstand de wensen voor meer mogelijkheden voor persoonlijke trai-

ning en scholing (69 procent) of voor het beproeven van andere vergadervormen (66 procent). Versterken van de rekenkamer wordt door 62 procent van de raadsleden als positief beschouwd.

Opmaken balans

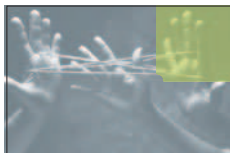
Als de balans van de enquêteresultaten wordt opgemaakt, vallen een paar zaken op. Deze zijn:

- Onder raadsleden is veel onvrede over het gegeven dat te vaak over details wordt gepraat of er te weinig tijd beschikbaar is voor contacten met burgers.
- Toch is er maar een betrekkelijk kleine groep – één op de acht – die dusdanig ontevreden is over de tijdsbesteding, dat ze regelmatig overwegen er mee op te houden. Dat geldt in iets sterkere mate voor raadsleden in kleinere gemeenten, van kleinere fracties en voor vrouwen;
- Een eventuele inkrimping van de omvang van de raad wordt afgewezen omdat raadsleden automatisch aannemen dat daarmee hun belasting verder zal toenemen; vooral wordt gevreesd voor de volksvertegenwoordigende functie;
- Hoewel een meerderheid tegen inkrimping van de raad is, zien ze ook wel voordelen. Het zal vooral de versplintering van de raad verminderen en de minder capabele raadsleden zullen het veld moeten ruimen.
- Indien de ondersteuning wordt versterkt, wordt een eventuele beperking van de omvang van de raad acceptabeler.

Vernieuwing?

De opvattingen van de raadsleden heb ik hierboven kort samengevat. Maar mij vallen ook nog andere zaken op. Zo vind ik het opmerkelijk dat de raadsleden er als vanzelfsprekend vanuit gaan dat de huidige omvang van de raad, die in 1851 al is bepaald, ideaal is. In de vragenlijst konden raadsleden ook melden of ze van mening zijn dat de omvang van de raad moet worden uitgebreid. Slechts een handjevol heeft dat antwoord aangestreept. De bestaande omvang is schijnbaar de norm, alles wat daarvan afwijkt, moet verantwoord worden. Hoewel Thorbecke ongetwijfeld een visionair staatsman was, vind ik het toch wat onwaarschijnlijk dat hij al in 1851 de ideale verhouding tussen gemeentegrootte en raadsomvang voor 2012¹⁷ heeft voorzien.

Dit wordt wat mij betreft bevestigd in een volgende observatie. Raadsleden willen graag blijven doen wat ze nu doen. Van inkrimping van de raad verwachten ze een zware extra belasting van hun tijdsbesteding. Daar moet huns inziens dan compensatie voor komen, in de vorm van extra ondersteuning of een hogere financiële vergoeding. Anders gezegd, ze maken de ogenschijnlijk voor de hand liggende rekensom: minder raadsleden en hetzelfde werk vragen om meer tijd of om meer ondersteuning. Buitengewoon opmerkelijk vind ik het dat vrijwel niemand¹⁸ vraagtekens zet bij 'hetzelfde werk'. De manier waarop nu wordt gewerkt, de taken, de invulling, de dagelijkse praktijk, die

hoeven blijkbaar niet te veranderen; en dat terwijl toch menigeen zich regelmatig zit te ergeren aan die dagelijkse gang van zaken. Serieuze veranderingen voor de inrichting van het werk, zoals bijvoorbeeld door een grotere inzet van sociale media, worden slechts door een kleine minderheid (7 procent) gesteund.

Ondertussen krijg ik het gevoel dat het raadswerk vooral mensen aantrekt die de gebruikelijke inrichting van het ambt, en de daarbij passende tijdsbesteding, accepteren. Raadsleden die het toch wat tegenvalt, treden tussentijds af of stellen zich niet meer verkiesbaar. Zo blijkt dat raadsleden die al meer dan twee perioden actief zijn, weinig klagen over hun tijdsbesteding.

Hoewel er bij elke verkiezing zorgelijke geluiden waarneembaar zijn over het aanbod aan kandidaten, zijn er slechts zo'n 9000 raadsleden nodig voor heel Nederland. Dat is een aantal dat met gemak past op de tribune van een modale club in het betaalde voetbal. Anders gezegd, zo moeilijk is het uiteindelijk ook niet om genoeg mensen te vinden die hun tijd aan het raadswerk willen besteden. Zorgelijk is wellicht de 'zelfselectie'. Mensen die beginnen aan, of actief blijven in het raadswerk, beschouwen de bestaande situatie als vanzelfsprekend en willen daar maar weinig aan veranderen. Hooguit willen ze iets comfortabeler (met betere ondersteuning of een betere vergoeding) min of meer hetzelfde blijven doen. Mensen die zich best zouden willen inzetten voor de lokale gemeenschap, maar daarbij niet willen meegaan in het klassieke patroon en de daarbij horende tijdsbesteding, worden hierdoor in feite 'afgeschrikt'.

Situatie raadsleden 'precair'

Deze constatering brengen mij er toe de situatie van de raadsleden als 'precair' te beschouwen. Om hun heen vinden vele veranderingen plaats. Schaalvergroting en professionalisering zijn aan de orde van de dag, zowel in het maatschappelijk middenveld, bij het College van B&W en in het bijzonder binnen de ambtelijke organisatie. Ook de burgers worden steeds professioneler, steeds beter opgeleid, steeds beter geïnformeerd. Maar raadsleden zelf trekken hier niet de conclusie uit dat er ook het nodige in hun functioneren moet veranderen. Zij lijken van mening te zijn dat zij de ambitie van hoogste orgaan van het gemeentebestuur kunnen waarmaken door 's avonds bijeen te komen in een zaaltje, en te beginnen bij agendapunt 1 ('opening'), volgens ijzeren logica gevolgd door agendapunt 2 ('notulen van de vorige vergadering'). Als ze rond een uur of elf het laatste agendapunt hebben afgehandeld, constateren ze dat ze eens een keertje 'vroeg klaar' zijn.¹⁹ Om de een of andere reden voelt dat niet meer van deze tijd, maar de zittende raadsleden willen best op deze manier verder; alleen vinden ze het wel prettig als de ondersteuning voor deze manier van functioneren wordt versterkt.

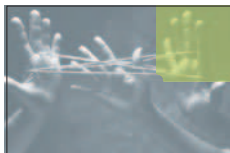
In een reactie op de voorgenomen plannen van het toenmalige kabinet voor afslanking van de raad, gaf de VNG aan dat een afslanking louter bespreekbaar

was, als daar een ‘allesomvattende visie’ op het bestuur van gemeenten aan ten grondslag zou liggen.²⁰ Nu de plannen in de ijskast staan, lijkt zo’n visie ver weg. Mij lijkt echter dat er urgente behoefte is aan een reflectie op en serieuze voorstellen voor verandering van de inrichting van het raadswerk. Ik heb alleen het gevoel dat vraag naar noch antwoord op innovatie van het raadswerk uit de huidige groep actieve raadsleden zal komen. Wat mijn eigen opvattingen betreft; in 2008 pleitte ik zowel gezien veranderingen in de lokale gemeenschap als de professionaliseringstendenzen binnen het lokale bestuur voor een ‘bescheidener’ opstelling door de raad. Sindsdien ben ik alleen maar gesterkt in die opvattingen. Een gemeenteraad kan ervoor kiezen om meer over te laten aan goed-opgeleide, goed-geïnformeerde burgers, al dan niet in samenwerking met een professioneel maatschappelijk middenveld en de professionele ambtelijke organisatie. Voor de raad ligt dan veeleer een ‘procesrol’ voor de hand, waarbij de raad enerzijds algemene uitgangspunten en ambities formuleert en anderzijds vooral de kwaliteit van het democratisch proces bewaakt.²¹ Bij een dergelijke innovatie kan de raad ook wel met wat minder mensen toe en zeker met een veel lagere vergaderfrequentie. En misschien wordt het raadswerk dan ook wel leuker, en daarmee aantrekkelijker voor meer mensen.

P. CASTENMILLER is medewerker van PBLQ-Zenc.

NOTEN

- 1 P. Castenmiller, *Kleinere raad vergt meer ondersteuning*. In: VNG Magazine van 16 maart 2012, pagina 12-14.
- 2 Al in de jaren vijftig van de vorige eeuw boog op verzoek van de toenmalige minister van BZK een Staatscommissie zich over de lastige positie van raadsleden in grotere gemeenten: Staatscommissie De Quay, *Verslag van de Staatscommissie bestuursvorm grote gemeenten*. Den Haag, 1955.
- 3 Zo valt op dat gemeenten met 10.000 inwoners verdeeld zijn in maar liefst drie verschillende klassen om daarmee de omvang van de raad te bepalen. Tussen de 10.000 en 50.000 inwoners worden vervolgens nog eens acht verschillende categorieën onderscheiden. Boven de 50.000 inwoners zijn er nog maar zes verschillende categorieën. De reden voor deze opbouw is dat er in 1851 nog vele gemeenten waren met minder dan 10.000 inwoners en nauwelijks gemeenten met meer dan 50.000 inwoners. Er passen wat het gebrek aan veranderingen betreft twee nuances. Zo is begin jaren negentig van de vorige eeuw het aantal raadsleden in de allerkleinste gemeenten, tot 3000 inwoners, opgehoogd, van 7 naar 9. Verder hield de oorspronkelijke indeling, in een tijd dat er nauwelijks gemeenten met meer dan 100.000 inwoners waren, op bij de klasse ‘meer dan 100.000 inwoners’ (39 raadsleden). Later – ik heb niet teruggevonden wanneer – is nog een extra klasse gecreëerd, namelijk ‘gemeenten met meer dan 200.000 inwoners’. In die laatste klasse van gemeenten telt de raad dan 45 personen.

- 4 Staatscommissie Dualisme en Lokale Democratie, Eindrapportage, pagina 323-325.
- 5 Met het oog op deze – zo men wil – slordigheid, werd enkele jaren later wel de omvang van Provinciale Staten aangepast.
- 6 Zie met name: Commissie Positie wethouders en raadsleden, Van Werklast naar Werklust, aanbevelingen om het werk van lokale politici (nog) leuker te maken. Den Haag, 2008. Op pagina 7 van deze rapportage staat te lezen: ‘Maar raadswerk kost tijd, veel tijd. De reguliere baan, zorgtaken en de politieke nevenfunctie vechten bij voortduring om voorrang. Een groot deel van de raadsleden vindt dat hun politieke bijbaan een (te) zware wissel trekt. De werklast is dan ook de belangrijkste reden om te stoppen. Raadsleden die een punt achter hun politieke bijbaan (willen) zetten, zeggen dat ze er niet meer in slagen te laveren tussen meerdere taken en verantwoordelijkheden.’
- 7 P. Castenmiller, Bestuurskracht en innovatie, rede uitgesproken bij het aanvaarden bij het lectoraat aan Fontys Bestuursacademie. Tilburg, 2007, pagina 13.
- 8 Commissie Positie wethouders en raadsleden, Van Werklast naar Werklust, aanbevelingen om het werk van lokale politici (nog) leuker te maken. Den Haag, 2008
- 9 P. Castenmiller, Bestuurskracht en innovatieve, rede uitgesproken bij het aanvaarden bij het lectoraat aan Fontys Bestuursacademie. Tilburg, 2007, pagina 15.
- 10 Toen ik 2001 in opdracht van de Staatscommissie Elzinga raadsleden enquêteerde, heb ik enorm moeten ‘trekken en sleuren’ om een aanvaardbare respons van 61 procent te krijgen. In 2001 ging het toch om onderzoek van fundamenteel belang en met grote praktische consequenties. De vergelijkbare respons in 2012 zal zeker iets mee te maken hebben met het toenomen gemak van het digitaal invullen van vragenlijsten. Toch blijft het bijzonder, vooral omdat de respons is gerealiseerd op basis van één simpel e-mailtje naar alle raadsleden. Naar ik vermoed heeft het onderzoek toch een zeer gevoelige snaar geraakt.
- 11 Voor de zekerheid is ook gekeken naar gemeentegrootte, man/vrouwverhouding en de vertegenwoordiging van de verschillende politieke partijen. Op die kenmerken bleken geen afwijkingen van de algemene verhoudingen. De steekproef is zonder meer representatief.
- 12 Pearson’s correlatiecoëfficiënt is 0,43.
- 13 Daartussen zijn er nog drie ‘gematigder’ groepen; 10 procent van de raadsleden is ‘licht negatief’ over de hoeveelheid tijd die het raadswerk kost, 23 procent van de raadsleden is min of meer neutraal, 25 procent van de raadsleden zit ‘net’ aan de positieve kant.
- 14 Een kleine nuance is dat raadsleden die niet direct zijn verkozen, maar vanwege opvolging pas lopende deze raadsperiode met hun raadslidmaatschap zijn begonnen, minder negatief zijn. Aannemelijk is dat het hier gaat om mensen die ‘in een opvolgingsplaats’ zich al goed hebben kunnen oriënteren op het raadswerk. Daardoor hebben zij op het moment dat er sprake was van een reële mogelijkheid om volwaardig raadslid te worden, een heel bewuste keuze kunnen maken. Mensen die zich in de oriëntatie hebben gerealiseerd dat het toch niets voor ze zou zijn, hebben vermoedelijk ‘bedankt voor de eer’.
Het is eigenlijk niet zo vreemd dat de ontevredenheid afneemt onder de raadsleden die al verschillende perioden actief zijn. Hier zal sprake zijn van de nodige ‘zelfselectie’. Raadsleden die ontevreden zijn over de tijdsbesteding zullen zich al lang niet meer verkiesbaar hebben gesteld.

- 15 Over het algemeen zijn de verschillen niet groot, maar bij deze aantallen zijn ze wel altijd significant.
- 16 In de steekproef gaat het slechts om 57 respondenten.
- 17 Enkele kleine bijstellingen daargelaten. Zie daarvoor noot 3.
- 18 In de open antwoorden zijn er minder dan twintig raadsleden die de suggestie doen ook eens naar de positionering van het ambt en de organisatie daarvan te kijken.
- 19 Natuurlijk weet ik ook wel dat steeds meer gemeenteraden proberen het papier de deur uit te doen en met iPads te vergaderen, en weet ik ook dat er her en der alternatieve vergadervormen worden geïmplementeerd. Maar van het papierloos vergaderen zou ik zeggen dat dit niet bijdraagt aan andere wijzen van vergaderen; ook met de iPad begint men gewoon bij agenda-punt 1. En ik zou ook niet willen zeggen dat alternatieve vormen van besluitvorming op grote schaal ingang hebben gevonden.
- 20 VNG, brief aan de minister van BZK van 20 februari 2012.
- 21 P. Castenmiller, Bestuurskracht en innovatie, rede uitgesproken bij het aanvaarden bij het lectoraat aan Fontys Bestuursacademie. Tilburg, 2007, pagina 19.